

ВІЛЬНЕ СЛОВО

XXII-ий РІК НОВОГО ВИДАННЯ /Н-р 3-4/лютий 2011 р./ ГАЗЕТА ЗАСНОВАНА 1949 р.

Культурно-просвітницький часопис Союзу українців Румунії

М. Шевченко

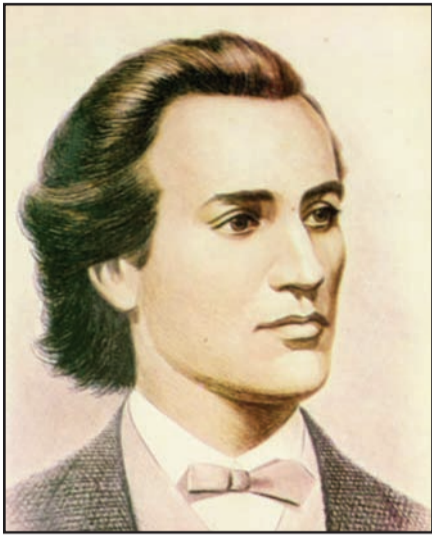

Місто Чернівці (Україна): Пам'ятник національному поету Румунії Міхаю Емінеску

У номері:

- Пам'яті Міхая Емінеску ▶ стор. 2
- Портрет Івана Семенюка ▶ стор. 3
- Місяць українських героїнь ▶ стор. 4
- «Потойбіч рубінових небес» ▶ стор. 5
- 20 років без Юрія Ракочі ▶ стор. 6
- Цінний вузівський посібник ▶ стор. 7
- Віра й набожність гуцулів ▶ стор. 8
- Буковель, Буковель!... ▶ стор. 9
- Формування навичок у мові ▶ стор. 10
- Гідність і повага львів'ян ▶ стор. 11
- Педагог-просвітитель ▶ стор. 12
- Смак Великого свята ▶ стор. 13
- День рідної мови ▶ стор. 14
- 140-річчя Лесі Українки ▶ стор. 15
- Марамороське дворянство ▶ стор. 16

БУКОВИНА ВШАНУВАЛА ПАМ'ЯТЬ ЕМІНЕСКУ

Як звичайно, всі громадяни Румунії, незалежно від їх етнічного походження, вшановують творчість і пам'ять своїх найбільших митців, що заслужили почесне місце у галереї світової культури. А на початку кожного року румуни відсвятковують Дні Міхая Емінеску (10-15 січня) – Лучафера румунської поезії, одного із останніх великих романтиків світової літератури, який народився 15 січня 1850 р.

На підставі ініціативи Центру Культури Буковини, в партнерстві із Спілкою письменників Буковини та Союзом українців Буковинського краю, його голова Іван Боднар організував 10 січня свято пам'яті поета «Емінеску – сьогодні», на яке запросив письменницьку еліту Сучави – поета Васіле Урсаке, директора Центру Культури Буковини, Константіна Арку, голову Спілки письменників Буковини, Йона Козмея, поета, публіциста і перекладача Т. Г. Шевченка, Йоана

Цікало, письменника і автора полемічної книжки «Міхай Емінеску – поет румунського роду», Романа Істрате, журналіста, Дана Логанел, дир. приватного ліцею Нр1 із Сучави, Аліна Немцяну, публіциста і викладача румунської літератури того ж ліцею, Міхая Пинзаріу (Піма), художника, інспектора української мови Лучію Мігок. Зокрема, в президію почесного святого Іван Боднар запросив вельмишановних гостей, Його Ексцеленцію Генерального консула України в Сучаві Василя Боєчка та заступника Ген. Консула Василя Неровного.

14 січня відбулося свято М. Емінеску в Чернівцях, в Україні, а 15 січня в Калинештах-Купаренко, біля Музею Еміновичів та в Монастирі Путна, де М. Емінеску та Йоан Славич організували перше свято засновнику Монастиря Штефана Великого.

В. Боєчко признався перед аудиторією, що любить поезію Емінеску і читає її румунською мовою, так як читає і національного поета України Тараса Шевченка.

У свою чергу, поет Васіле Урсаке, дир. Центру Культури Буковини, визначив, що постать Емінеску для румунського народу – найбільш улюблена, бо краса його віршів незрівнянна, а мова милозвучна й прекрасна, вершина поетичної експресивності.

Про цікаві новинки свята говорили партнери Дан Логанел директор приватного ліцею Сучави, який представив свою «Виставку медалістики М. Емінеску, художник Міхай Пинзару (Пім), що разом з паном

Іваном Боднарем – малярем – та Романом Істрате, журналістом, організували мистецьку виставку сучасних малярів «Зима по мотивах Емінеску», яка побувала вікрита у Префектурі Сучави, зараз – у Союзі українців Буковинського округу, а на 14 січня була у Чернівцях на Україні у «Товаристві культури ім. Міхая Емінеску».

А викладачка Аліна Немцяну представила перед глядачами проєкцію «Казка Любові М. Емінеску та Вероніки Мікле». «Як справжні професіонали виступили цінителі слова – поети та письменники Константин Арку, Йон Козмей та Йоан Цікало, які оглянули об'єктивно сучасне сприйняття найбільшого поета Румунії. Якщо Константин Арку унікав використовувати так звані фетишезовані епітети про Емінеску поет-Лучафер, поет-непарний, національний поет, то поет Йон Козмей вияснив, що коли говориться про великих романтиків XIX ст. Європи Тараса Шевченка, про якого захистив докторську дисертацію, про Адама Міцькевича, про Байрона, Шіллера чи Пушкіна, або Лермонтова, не треба страхатись таких епітетів, бо вони належать геніям, а не звичайним поетам, митцям, що здатні дискредитувати генія. Наскільки відомо всім, Україна гордо називає Шевченка національним поетом, як і поляки Міцькевича, іспанці Сервантеса, італійці Данте і т.д. Емінеску залишається нашим національним поетом і «святим румунської поезії», як назвав його геніальний поет Тудор Аргезі, у свою чергу, прозваний Емінеску XX століття.

Йона Козмея підтримав критик Йоан Цікало, який уточнив, що дескрипторів не варт навіть споминати, бо Міхай Емінеску представляє національний дух румунського народу, в якому визнається кожний із нас, а його поезія та життя як людини, митця і громадянина залишаються непохитними, світочами нашого існування у нашій та у світовій культурі.

Свято Емінеску завершилось у прекрасній атмосфері читання віршів Емінеску учнями Негостинської школи та співу меланхолійних пісень на слова поета, виконаного вокальним гуртком «Свекрухи».

Дні Емінеску продовжились за проєктом на 14 січня в Чернівцях (тут поет закінчив німецьку гімназію) на Україні, де представники СУР Буковини в партнерстві з письменниками та художниками Сучавщини – під егідою Центру Культури Буковини – уквітчали пам'ятник Емінеску, відкрили виставку «Зима за мотивами Емінеску» святкували урочистість його пам'яті. Вечором повернулися до Монастиря Путни, де поклали квіти перед пам'ятником Емінеску, слухали вірші і пісні на слова поета учнів Путнянської школи.

Свято М. Емінеску завершилось в Атене Емінеску Калинешти-Купаренко в день народження великого романтика – 15 січня урочистими виступами самодіяльних гуртків та професіоналів.

Іван КІДЕЩУК

«СЛЪОЗИ Ж НЕ ПАДУТЬ ЩОДНИНИ БЕЗ ПРИЧИНИ...»

■ ПРО ДІЙСНІСТЬ с. РОГОЖЕШТИ БОТОШАНСЬКОГО ПОВІТУ

ЗАТОПЛЕНЕ СЕЛО

«Реве та стогне»
Річка-річечка...
Її Мальницею
Зовуть, –
Великі води
Назбирає,
Як зорі мруть,
Хати й поля
Позатопляє, –
Тут і живи!..

Сидить могила
Перед мостом,

Бистреньку
Річку
Припиняє,
Вода та
Вулицю змиває,
Городи, хату
Нищить знову, –
Тут і живи!..

ЛЮБЕСЕНЬКІ

Любесенькі
Сенатори і депутати,
Цього літа люди
Утікали
Від рідної хати:
Ніхто про нас

Не схотів знати,
Тож знов за вас
Свій голос дати?..
Одні обдури –
В своїй натурі!

«ТОЙ У ГРУДЯХ... КАМІНЬ МАЄ!»

Хто рідну мову
Забуває,
В селі людей
Не поважає
Й української
Не знає,
«Той у грудях...

Камінь має!»
Тож хай
З Богом
Спочиває!..

ОДИН БОГ ПІДНОСИТЬ І КАРАЄ

Один Бог підносить
І спускає,
Сам Він судить,
Сам карає,
Без судей
Та адвокатів.
Більше разів
Він прощає...
На Землі ж
Нема нічого
Без причини.
Сльози ж не падають
Щоднини
Без причини...

Василь Юрович ЮРІЙЧУК

Іван Семенюк – син Верхньої Рівни

Верхня Рівна дала українству Румунії багатьох визначних людей в різних галузях. Одним з них є Іван Семенюк, доктор філософських наук та колишній викладач української літератури в українському відділенні Клузького Університету ім. Бабеша-Бойоя.

Народився Іван Семенюк 2 травня 1932 року і пройшов початкову школу в угорській школі, де викладали вчителі із Закарпаття. Коли ж він почав вчитися в українській школі?

“В 44-му році, після визволення Мараморощини, це була одна із найсприятливіших умов для заснування української школи. Не було вчителів, але за кілька років українська школа розвинулася дуже швидко. Якщо, наприклад, перші класи в українському ліцеї 46-47 рр. мали кілька дітей, до 10-15 найбільше, від 50-го року були класи й по 40 учнів, – то вже зі всіх сіл приходили діти. На початку ми не мали підручників українських, але в 49-50 рр. приїхали вчителі з Буковини, так що ми вже мали вчителів з української мови і по всіх предметах. Так що Україна нам допомогла підняти ліцей і училище на високий рівень. Моїм учителем української мови був проф. Боженко, а до того була Орися Хортик з Буковини, як по фаху, чудова вчителька, не тільки як людина. Так що ми в румунській структурі проходили школу на підставі підручників з України” – наводить І. Семенюк.

Іван Семенюк згадує, що з одного боку його село знаходилося по-сусідству з румунським селом, а з іншого боку – з мадярським, але він походив з української сім'ї, де розмовлялося діалектом української мови:

“Ми не володіли жодною мовою, ні румунською, ні угорською. До кінця I-ї Світової війни – це була Австро-Угорщина, але селяни були неграмотні, вони не володіли угорською мовою. А після I-ї Світової війни Мараморощина увійшла до складу Румунії і почалася румунська школа. Але знов-таки населення

не володіло румунською, лише трішки. Коли, після Другої світової війни, відкрилася можливість вчитися на рідній мові, то ми всі стали вчитися. Ця наша ізольованість нам допомогла дуже швидко вивчити українську літературну мову. Коли наші учні кінчали чи педучилище, чи ліцей, вони вже володіли дуже добре мовою, тому що ми літературу не читали на румунській мові, лиш на українській. Так що ми не тільки вивчали мову, граматику, ми все читали лише на українській. Я закінчив ліцей, фактично, дуже слабо володіючи румунською мовою”.

Як це було характерно тим часам, учні з найкращими шкільними результатами могли отримати вищу освіту в країнах Радянського Союзу на основі протоколу між Румунією та Радянським Союзом. В результаті 2-місячної підготовки в Бухаресті найкращі учні Румунії були готові поїхати на навчання за різними спеціальностями в Радянський Союз. І хоча Івану Семенюку дуже хотілося вивчати електроніку, Державна комісія, яка проводила попередню співбесіду з кандидатами, не дозволила йому йти по цій лінії. Добре зваживши всі варіанти, він вирішив обрати для себе вивчати українську мову в Україні. І тут йому не пощастило – комісія запропонувала йому обрати лише з 3 можливих фахів – політекономія, історія чи філософія. Ось так доля повела Івана Семенюка в Росію, де він спочатку змушений, а потім вже закоханий у філософію, закінчує Ленінградський ВУЗ, і в 1957 році повертається за розподілом в Клузь-Напоку, де спочатку займає посаду препаратора, а пізніше – викладача філософії, де і працював аж до виходу на пенсію, до 1997 року.

Той факт, що майже 16 років тому Іван Семенюк та Онуфрій Вінцелер заснували Культурне товариство “Румунія-Україна”, а в 2000 році вони домоглися відкриття українського відділення в Клузькому УББ, де Іван Семенюк почав викладати українську літературу, навело мене на думку, що саме цей період і став його поверненням до першого кохання – української мови. Але Іван Семенюк заперечив мені:

“Може, трішечки раніше. Я вирішив, що підключуся у рух Союзу. В '92 році у Сігеті була звичайна конференція

Союзу Мараморощини і я вирішив тоді, що підключуся в цей рух, а потім вже появилася ця можливість – організувати товариство Румунія-Україна, і вже тим більше я став думати, що це треба робити серйозно. В мене було дуже мало книжок на українській мові, але я вже почав читати, читав газету систематично, і все, що виходило. А потім прийшла україномовна передача по радіо в '98 році. Однісінький, хто міг тут взяти на себе відповідальність, це був я”.

Ось так Іван Семенюк почав займатися радіо, в перший рік – він сам, а потім почав залучати і своїх кращих студентів. А з відкриттям українського відділення він став вести курси загальної української культури й літератури, куди входила і стародавня українська література, а також піклувався про те, щоб відділ мав добрих фахівців української мови та літератури. Спочатку тут викладали вчителі із Сігету, а потім, завдяки його клопотанням біля Посольства України та Міністерства освіти Румунії, викладати українську мову було запрошено і фахівців з України. Один місяць в 2003 р. тут викладала професор Світлана Кирилюк з Чернівецького університету, а з 2003 по 2007 р. українську мову викладав професор Михайло Кондор з Ужгородського університету.

Минулого року Іван Семенюк разом з іншими колегами організує Міжнародний симпозіум з нагоди 10-річчя від створення українського відділення в Клузькому університеті “Бабеш-Бойой”, а наступного навчального року відходить на заслужений відпочинок, проте його робота на українській ниві не припиняється. Він часто приходив до універ-

ситету, відвідує бібліотеку, працює над новими статтями, які публікує на сторінках часописів Союзу українців Румунії. 8-9 квітня в Університеті “Бабеш-Бойой” розпочнуться “Дні слов'янської культури”, тож Іван Семенюк разом з організаторами працює над успішним проведенням цього заходу. А 19-20 травня 2011 року він поїде до Києва на Міжнародну наукову конференцію “Сприймання наукової спадщини професора Станіслава Семчинського і сучасна філологія” (присвячену 80-річчю від дня народження доктора філологічних наук, професора Станіслава Семчинського), де виступить із статтею про українських письменників Румунії, його односельчан Івана Федька та Михайла Небиляка.

Іван Семенюк надрукував багато науково-культурних статей, але поки-що вони не об'єдналися в одну збірку. Проте він не відхиляє можливості, що одного дня назбирається вдосталь матеріалу для книги про українських письменників Румунії. Перші кроки вже зроблено, але спереду його чекає ще багато роботи, багато дослідницької діяльності. Та це не лякає його – для нього це цікава робота, а для інших це буде цінний науковий матеріал, якого в Румунії ще не існує.

Тож мені залишається побажати йому багато успіхів та натхнення в його праці і сподіватися на нову зустріч з ним, можливо, таки з нагоди видання його першої книжки.

Людмила ДОРОШ

Клузький університет ім. Бабеша-Бойоя

ЛЮТИЙ – МІСЯЦЬ УКРАЇНСЬКИХ ГЕРОЇНЬ

Ірина Сенік

Місяць лютий, присвячений пам'яті жінок-героїнь, які протягом цілої історії України боролись за її Незалежність, віддавали за Україну своє життя. Цих відомих і невідомих героїнь – мільйони. Вони понад усе любили свою Україну, не могли бачити її пониженою чужинцями, йшли у бій, ставали незброєними перед танками, дарували без вагання своє молоде життя за краще її майбутнє, майбутнє своїх дітей у вільній і міцній державі.

Свято Українських Героїнь зародилося у п'ятдесятих роках ХХ ст. у діаспорі після такої страхітливої вістки повстання політв'язнів у таборах Норильська, Воркути,

Кінгіру. Найбільш жахаючою була подія, пов'язана з повстанням у 1954 р. українських жінок-політв'язнів у каторжному таборі смерті в Кінгірі, Казахстан, які стали в обороні належних прав, в обороні своїх побратимів-політв'язнів з інших сталінських таборів. Їх було 500 жінок-українок.

Д-р Варконі, мадярський лікар-очевидець, так пише про цю подію:

«Для придушення повстання в'язнів, яке тривало 40 днів, наставники покликали військові частини. Військо градом куль із скорострільів косило волелюбних людей-повстанців, що завзято відбивалися саморобними гранатами та камінням. При брамі до табору в підготовці стояли танки. Коли вже в повстанців не стало зброї, наступила страшна сцена: 500 жінок-українок у вишиваних сорочках вийшли на подвір'я й заступили вхід до табору, щоб захистити своїх братів.

Вони йшли прямо на танки, що в прискореному темпі наближались. Жодна з жінок не звернула з дороги, ні одна не скрикнула, не застогнала... Чути було тільки хряст кісток і видно було кров, яка довго залишалася на сибірській землі».

На заклик Світової Федерації Українських Жіночих Організацій (СФУЖО), було вирішено кожного року в лютому у всьому світі відзначати свято українських Героїнь. Чому саме у лютому?

А тому, що у лютому 1924 р. у польській тюрмі закатована Ольга Басараб, у лютому місяці пішли з життя славні українські патріотки Наталка Винник, Дарія Гнатівська, Олена Антонів, Наталія Шухевич.

У лютому народилася одна із найталовитіших і наймужніших дочок України – Леся Українка, – жінка, яка, незважаючи на важку хворобу, не впала у відчай, а своїм палким словом кликала український народ до боротьби за свою кращу долю, волю України як держави.

Українська земля породила багато славних і мужніх жіночих постатей, імена яких назавжди вписані у світову історію: княгиня Ольга, Єлисавета, Ганна Ярославна, Роксолана, а ближче до нашого часу – Наталя Кобринська, Олена Пчілка, Ольга Кобилянська та багато інших.

У 1976 р. була заснована Українська Гельсінська Група. 7 із членів були жінки, які не боялися ув'язнення, заслання, смерті. Між ними були д-р Ніна Строката-Караванська та поетеса Ірина СЕНІК, яких я мала честь зустріти в Торонто на VI з'їзді СФУЖО. Перша з них, Ніна Строката-Караванська, після ув'язнення була примушена покинути Україну, податися до Америки. Друга – Ірина Сенік, яка була ув'язнена 34 роки і яку Американський жіночий союз визнав однією із «100 героїнь світу».

Тож не забуваймо у лютому згадати наших героїнь і схилити у пошані перед ними свої голови. Робімо так, щоб місяць лютий став справжнім МІСЯЦЕМ ГЕРОЇНЬ, місяцем пам'яті про їх боротьбу за вільну і незалежну Україну, де українська мова була б єдиною державною мовою, а український народ був господарем своєї долі.

(І.П.-К.)

«Найкращі книжки – це ті, про які читач думає, що він міг би і сам їх написати» (Паскал Барукнер)

Ще широкий світ знань, написаних людьми. Без книжок нема історії, літератури, науки та думки.

На жаль, в наші часи люди читають дуже мало, бо телевизор та інтернет – найголовні шляхи отримання більше інформації про все навколишнє, що трапляється у власній країні або в світі.

Багато учнів, які мають як домашнє завдання прочитати книжку та написати її резюме, або приготувати резюме різних книжок для іспитів, вибирають інтернет, щоб інформуватися про ту книжку та написати її резюме, бо інтернет легший шлях для цього. Та не всі інформації інтернету ефективні й правдиві. В інтернеті можна знайти багато чого, але ніколи все те, що охоплює книжка.

Варта прочитати книжку, чи краще прочитати її резюме? Резюме – це частина книжки, опис деяких дій, які відбуваються в книжці. Краще прочитати книжку, – так можна дізнатися більше та легше зрозуміти її зміст. Щоб краще зрозуміти дію книжки, відчути почуття, можна тільки прочитавши книжку. Резюме допоможе зрозуміти ті

Що таке книжка?

частини, які читач не зрозумів, не включаючи те, що читач може зробити своє власне резюме книжки, – так буде більш оригінальним та захоплюючим.

Є люди, учні, які важко розуміють прочитану книжку. Чому? Тому що тоді, коли учень, читач читає книжку, то вони повинні зосереджуватись над нею. Щоб зосередитись, потрібен нормальний клімат, щоб не було надто тепло, чи дуже холодно, також для цього потрібен спокій, тишина, світло. Якщо в залі або кімнаті, нема спокою, тишини, читач не зможе зосередитись в читанні. Шум відволікає увагу читача від читання, – читач буде дивитися або розмовляти з іншими, його думки будуть «бігати» всюди, сюди-туди, й те, що залишиться в його пам'яті, і те, що зрозуміє читач, буде майже нульове, як у пасивному читанні. Світло також дуже важливе для читача; якщо нема світла, або

освітлення слабе, очі читача швидше втомляться, й він не зможе зосереджуватися.

Читання – це приємність! Не подобається читати ту чи іншу книжку, не потрібно їх читати! В житті людина щаслива насправді тільки якщо вона робить те, що їй подобається. Змусити когось читати книжку нема сенсу, тому що читач не зрозуміє книжку, він це зробить з обов'язку, а робити в житті те, що не подобається, – це найважча кара для людини.

Читаючи, людина подорожує по містах, де ніколи не бувала; книжка про давні часи творить свій власний світ, світ книжки, світ, який має свої межі, чи немає їх зовсім. Іноді всім нам потрібен власний уявний світ, щоб сховатись від реальності в світі, де все можливе.

Читаймо, відкриваймо пречудові таємниці світу доквужнього, світу книжки.

Ралука АЛЬМЕШАН,
студентка II курсу українського
відділення Бухарестського університету

Рецензуємо:

Іван КОВАЧ: «ПОТОЙБІЧ РУБІНОВИХ НЕБЕС»

(RCR Editorial, Бухарест, 2009 р.)

Н овою збіркою поезій під назвою «Потойбіч рубінових небес» (В-тво RCR Editorial, Бухарест, 2009 р.) поет Іван Ковач помножив і поглибив свої творчі помисли. Нова його збірка поезій є наслідком виробленої майстерності і динамічного росту, цілком оформленого його профілю:

*З непам'яті всі
біжимо до воріт,
коли нас
безкрає покличе,
і дивимось-дивимось:
серце горить
у кожного,
хто в ньому дише...*

Довголітня діяльність поета насичена творчою доброзичливістю і мистецьким хистом. Поет свідомий того, що лірична поезія – це особливий жанр літератури і для читання (чи перечитування) ліричних творів необхідний відповідний настрій, і навіть вигідна комфортабельна обстановка, щоб в тиші заглибитися й сприйняти ідеї, почуття, роздуми, красу поетичних образів; тому все, що впливає з переповненого серця поета вливається через пряму сповідь в душі читача:

*Знайду в собі
не спокій, а надію, –
я ж знаю, що
й від неї час почав,
не скарб відкопаний,
ту ж мрію
й ряхтіння
духу - ув очах!*

Якщо поет не поділявся б своїми думками і мріями з читачем, то вони пропадали б у глибоких комірках мозку. Від поета читач чекає, перш за все, витонченої форми слова, красномовних виразів, щоб душа поета була повна ласки, яка б сочилася зі всіх боків і переливалась в нашу душу. Все це яскраво впливає з поезій Івана Ковача, які тривожать нас своєю щирістю і яскравістю образів:

*У мене до вас є надія,
бо в мене до вас є життя.
Яка непорочна та мрія,
що в ній вже і ви, вже і я...*

Поет роздумує над драматичними життєвими подіями, заглиблюється в розсуди, в медитацію:

*Над мною чеше свої скроні
і той, і той – коли і доки? –
я їх тримаю на долоні,
немовби прапор про неспокій.*

Читаючи в новій збірці Івана Ковача і легкі, веселі відхилення, вони надають враження, що поет на ходу схоплює слова в русі:

*Без слів і різнобарвностей
люблю
в тобі берізку
й клекіт журавлиний, –
в тобі всю славу
суму переллю.
Й егей, яка любов
прозріє на хвилину!*

З кожною поезією цієї збірки поет переконує про безмежність поетичної форми і змісту, він глибоко розуміє своє призначення – помножувати, поглиблювати своє поетичне слово. Іван Ковач – майстер художнього слова, винахідник нових словосполучень, що творять цікаві художні образи:

*Спочине лагідь
й зацемить
його натомлена
бувалість.
І прошумить
в майбутній
правоті вона,
коцава і скорботна...*

Чільне місце в збірці «Потойбіч рубінових небес» займають ліричні мініатюри, в яких почуття кохання подаються у формі глибокої молитви:

*Позавчора
вимріяв тебе я
ранньою
і доброю весною,
й увійшла ти
виміром-красою
в мрамур ніжний
тихою сосною...*

Інколи поетична сповідь стає відвертою, навіть безжальною до самого себе:

*Я маю всесвіт в себе в зорі,
в печінці маю сльози й радість,*

*що в тому звихреному борі
знайду все людство в добрій
раді.*

Поета втішає те, що на його долю випало велике щастя жити в часи незалежної України:

*Українська доле-днино,
повік так, тож і нині,
всім навстіж відкриваєш,
синів до себе звеш...*

Мати, рідне село, батьківський дім і рідна Чуга назавжди залишилися в душі поета і носить він їх з собою як найліпший скарб, до них тягнеться його душа:

*Розкинусь я нею –
Чугою,
коли її усю
у жили заведу.*

*.....
В отецькій хаті
почую моря
й той край, що мені
на всю ногу, –
грядущою й доброю
впаде зоря
уранці на мрію
розлогу...*

Всепереможна весна, гаряче літо, а найчастіше осінь красуня, кожна пора своєю самотністю надихнула уяву поета і спричинилась до створення коротких, але високохудожніх, зорових картин:

*Весна прийшла
на білому коні,
травневих слів
навіяла у груди, –
тому крайнебо
кличе в долину,
тому воно зове
у всі-усюди.*

Хоча в жовтні осінь тріумфальна, поступово вона змінює багрянню ризу на темносірий плащ і нагадує поету про старість, кончину:

*...а осінь
(густа, маревна
дощова)
в позолочених
ризах –
сумна-сумна...*

Збірка «Потойбіч рубінових небес» містить переважно вірші, написані біло-вільно (верлібром), але є й чудові зразки класичної строфи, що основуються на рими і ритмі:

*Спи, дитинко, солодко і
тихо,
спи, бо скоро небом
задимить,
провирує пісня не на лихо,
розміється вітер і
прочить...*

Вміщені в збірці і десять гадок-роздумів, написаних у прозі; поезія в прозі явище відоме в літературі. Нагадаю в українській літературі М. Коцюбинського, а в російській М. Горького. Такі твори мають певний внутрішній ритм, на який падає якраз вагомість, наголошується основна думка, чи почуття. Носять ці твори певну властивість ерметизму і парадоксальність, без якої поезії немає.

Іван Ковач заслужив на нашу вдячність за свою невтомну і благородну творчість та діяльність на благо нашої меншини, а теплота виражених почуттів в його поезії ні не топить серця читача, ні не охолоджує, а гладить їх...

Проф. Юлія ГРІНЬ-АРДЕЛЯН

20 РОКІВ БЕЗ ПАНА РАКОЧІ...

Час минає дуже швидко!.. Майже вчора я був учнем пана Юрія Ракочі, а це було десь-там півстоліття тому назад.

Він викладав прекрасно українську мову. Від пана Ракочі я вперше дізнався про «Новий вік».

Коротенько – про учителя та поета Юрія Ракочу.

Народився 14 березня 1908 р. в селі Жадово району Сторожинець Чернівецької області України. Середня лісна школа, закінчена в Тімішоарі 1930 р.; працює в галузі лісництва. З 1949 р. працює вчителем. Потім Юрій Ракоча закінчив заочно педагогічну школу (1954 р.); в 1959 р. закінчив заочні дворічні курси з російської мови (Бухарест).

Дебютував як поет в газеті «Новий вік». Друкується в збірниках: «Серпень», «Ліричні струни», «Про землю й хліб». Знаходимо вірші Юрія Ракочі і в підручниках з української мови. (В літературних сторінках «Нового віку» та в його «Літературному додатку», Ю. Ракоча друкувався щомісяця - Н.р.). Юрій Ракоча надрукував збірку поезій румунською мовою «Любов, Віра, Розум»; ще кажуть, що в нього зник у невідомих обставинах рукопис «Мова лісу».

Добрий його учень, друг і сусід постарався, доклав зусилля, щоб в 2005 р. вийшла збірка поезій «Доробок літ» (В-тво «Мустанг, Бухарест»). Це інженер Юрій Хом'юк, який нині мешкає в Ясах. Редактор збірки – письменник Михайло Михайлюк.

В мене є невеличка бібліотека українських книг, більшість з яких належать «Критеріону», середних – «Доробок літ».

В 1971 р. я був у війську, а пан Юрій Ракоча послав мені поштою «Ліричні струни», «На самоті» Марії Балан і «Крапля в морі» Івана Непогоди.

Треба правду сказати: секуритет «зібрав мене на вудку», але це все далеко...

Пан Ракоча з учнями села Марицея зробили парк коло дому культури. Під коріння деревець він закопував пляшки з усякими вирізками з газет. «Добрі люди» повідомили секуритет й деякі деревця були викопані, і там знайшлися клаптики з газет «Скиття», «Зорь ной» тощо.

Пан Ракоча був пересліджуваний секуритетом, та мені він

сказати?..

Пан Ракоча дарував знайомим та учням книги, на листках котрих багато написував. Якщо хтось міг би зібрати, що написав викладач і поет Юрій Ракоча на тих сторінках, то вийшов би добренький збірник.

Я мав нагоду врятувати кілька книг, які попали не до людей (які, між іншим, рвали листки й ними підпалювали вогонь), що люблять книгу, і навіть декілька фото.

В моїй бібліотеці знаходиться і «Антологія української поезії» в чотирьох томах (1968 р.), яку мені подарував мій колишній викладач Ю. Ракоча.

Ось, що пише Степан Ткачук в алманасі «Обрії» 1986 р.: «Юрій Ракоча – один із зачинателів нашої літератури, поет, який сповідається перед читачами: «Моя душа

щоб оповісти Шевченкові, якої долі зазнали буковинські Катерини і Перебенді, але час від часу його тінь повертається до Марицеї, іде в ліс і там розмовляє з деревами і птахами, зворушена до сліз, слухає вірші поета, декламовані дубами і буками» (як писав Степан Ткачук 2005 р.).

Хай учителю Юрію Ракочі далі земля буде пером-пухом!

Микола КУРИЛЮК,
колишній учень Ю. Ракочі

Лісок пана Ю. Ракочі в с. Марицея

якось сказав так: «Дорогий Коля, куди текла вода колись, буде текти знову». Що він хотів цим

готова сприйняти всю красу».

Поет Юрій Ракоча роками тому (а їх вже 20) подався на той світ,

Юрій РАКОЧА**МАРИЦЕЯ**

*Марицея – гарна, мила –
Піднімаєсь до висот,
Мов орлиця сизокрила
Понад хмари гриж-гризот.*

*Пречудові її люди
Бога люблять, всіх людей:
Труд, Любов ростуть усюди,
Квітне радість для дітей.*

*Люблять Мир і Батьківщину,
І Природу пресвяту.
Летять гордо на вершину,
Щоб відчутти Доброту...*

*Роботящі, гарні, милі
І дівчата, і жінки;
Й чоловіки повносили,
І опришки-парубки.*

*Марицея і Данила,
Василаке-Калинешти –
Як веселка літом мила,
У комуні Дарманешти!..*

ОБЕЗКРИЛЕНИЙ ПТАХ

*Прожив я роки
В невеликій селі, –
Було там тепло
Й весело мені.
Прожив я роки
У великих містах, –
Там був, мов у клітці
Обезкрилений птах.*

*Прожив я роки
Й на березі моря,
Знавав там і щастя,
І моря, і горя.
Тоді ж я взяв торбу
На крила свої,
Відвідав далекі
Й незнані краї...*

*Хоч серце моє
Тепер б'ється й несміло,
Шепоче мені,
Що воно вже відцвіло.
Бо я ще бажаю,
Щоб в завтрашній днині
Прожити в підірній
Маленькій хатині.*

*Там, може, я зможу
Утіхи зазнати,*

Василь БАРАШАЙ З НОВИХ ДОРОБКІВ**«Я ЗНОВУ ПЛЕКАЮ І ЗНОВУ СКЛАДАЮ
НОВІ І КОЛИШНІ СЛОВА...»**

*І думку нову ще
На лист написати.
І там, може, притихне
Серцебиття
І в тиші пробуду
Всю решту життя...*

**ДЕСЬ НАДРА
КЛЕКОЧУТЬ...**

*Зорі ранку не палають,
День їх затуманить,
Рідні землі пропадають,
Ніч їх знов заманить...*

*Землетрус усіх рівняє,
Надра десь клекочуть,
Люд собі рев привабляє,
Вгамуватись хоче.*

*В такім «раї» я не буду
Син своєї мами,
Бо безглуздя та неладність
Панують над нами...*

**ПІСЕНЬ ҚИЛИМЧИК
КРАСНИЙ**

*Складаю я свої пісні –
І гарні, і невдалі, –
Співаю їх у тишині:
Від сміху – до печалі.*

*Складаю я пісні свої
Про щастя і кохання,
Як вдох співаємо, сумні,
Про радість, про ридання.*

*Співаєм хором ті пісні
Страждальні і веселі,
В'ємо віночки весняні
У всіх, у всіх оселях.*

*Тому, чи юні, чи старі,
Ми творим пісень незгасну
Й тчемо й для осені-зорі
Пісень килимчик красний...*

**В РОЗЖАРЕНИМ
СЛОВІ-ВАГАННІ**

*Мої слова звучали радо,
Коли молодим
Літалось вільно.
Тоді я схотів написати
Та все передати
В словах –
Мимовільно.*

*Мої слова подеколи
Мовчали в роки
дозрівання,
Коли обнімали
В розжарені крила
Життєві питання-
Вагання.*

*Я знову плекаю
І знову складаю
Нові і колишні слова.
Тепер розпускаю
Нестерті їх крила.
Тепер увільняю
Всі думи: дозвільно!
Щоб всюди-повсюди
Літали свobodно...*

Цінний вузівський посібник з української літератури

Досвідчений вузівський викладач, який належно усвідомлює своє професіональне покликання, як правило, сам укладає потрібний студентам посібник для читання лекцій свого предмету, лекцій, об'єм

інформацій і способи їхньої трактовки яких, в ідеальному випадку, відповідають сучасним вимогам галузевої навчальної програми, зацікавленості студентів, підвищують і консолідує їхній інтелектуальний рівень тощо.

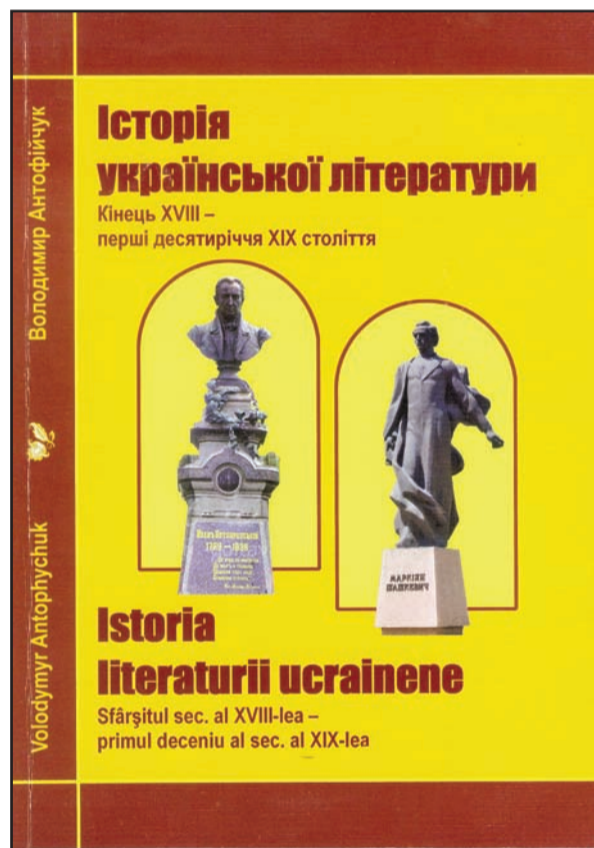
Так поступив доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української літератури Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, автор ряду цінних монографій та великого числа наукових статей, Відмінник освіти України, Почесний доктор Сучавського університету імені Штефана Великого Володимир Антофійчук, який, викладаючи донедавна українську літературу студентам українського відділення Сучавського університету, збагнув статус його предмету у закордонному вузі, кругозір та потреби відповідних знань його слухачів, написав українською мовою цікавий, цінний і адекватний посібник «Історія української літератури. Кінець XVIII – перші десятиліття XIX століття, підручник для української діаспори» (224 стор. великого формату), якого надрукувало 2009 року Видавництво Сучавського університету.

Свій підручник пан Антофійчук замислив для української діаспори, бо його слухачами, хоча й не діаспорними (сучавські українці, вважаю не тільки я, це не діаспора, а корінне населення), були українські сини і дочки, з якими він міг проводити свої заняття українською мовою, а потреби студентів уповні задовольняв украдений ним підручник. За цим підручником, гадаю я, можна буде і надалі викладати українську літературу у Сучавському, а також і в Клузькому університетах, бо на тамтешні українські відділення досі поступали тільки або майже виключно знавці української мови, з-поміж яких складатимуться, можливо, і майбутні студенти-україністи цих вузів.

Проблематичним є використання даного підручника на українському відділенні Бухарестського університету, на яке, від часу відкриття понад десять років тому українських відділень у Сучаві та Клужі-Напоці, поступають переважно румуни, з-поміж українців – дуже мало. Згідно з Болонською угодою, в румунських університетах запроваджене трирічне навчання. А розроблений у підручнику літературний період (кінець ХУІІІ– перші десятиріччя ХІХ століття) за діючою програмою викладається на

першому курсі навчання, коли студенту-румуну тільки що починають засвоювати українську мову, і то – переважно у плані практичного мовного спілкування. Як правило, на першому курсі навчання (а, щоб не ховатись за палець – подеколи чи переважно і на другому курсі) лекції з історії української літератури, частово і з сучасної мови викладаються румунською мовою.

Незважаючи на вищенаведені уточнення, підручник пана професора Володимира Антофійчука дуже потрібний навчальний посібник усім трьом вищезгаданим університетським українським відділенням. Бо, наскільки мені відомо, в Сучавському та Клузькому університетах

ніхто досі не видав жоден посібник з україністики. А на Бухарестському відділенні посібник пана Антофійчука, як то кажуть, «покриває» якраз розроблений в ньому літературний період, для якого немає друкованого посібника, перед багатьма роками тому написали нині покійні Стеліан Груя-Яцентюк – «Курс з української літератури ХІХ століття» (окрім Т. Шевченка) і Магдаліна Куцюк – «Курс радянської літератури», теж вона уклала «Антологію української поезії ХХ століття». Як би воно не проходило, навчання за цим підручником можна проводити і на бухарестському українському відділенні, вирішальну роль в цьому відіграючи професіональна і педагогічна здібності викладача літератури.

Особлива цінність посібника пана професора Антофійчука полягає в тому, що, по-перше, у порівнянні з нашими бібліотечними дуже бідними на нові українські видання фондами та застарілими літературними розробками, цей посібник укладений у світлі найновіших літературознавчих положень та «найсвіжіших» аналітичних розробок.

По-друге, це не звичайний посібник, а справжній досконалий підручник, який, здається мені, відповідає усім вимогам такого виду дидактичної праці, в якій усі її складові методично й ефективно синхронізуються, створюючи сприятливий фон для належної перцепції літературного процесу.

Відкривається даний підручник дуже корисною передмовою, в якій одна з найголовніших – це проблема періодизації (з відомими досі, але й з багатьма сучасними елементами) нової української літератури, яку пан Антофійчук поділяє на чотири періоди: Перший період, передшевенківський (кінець ХVІІІ – перші десятиліття ХІХ ст.) – становлення нової української літератури; Другий період (40-60-ті роки ХІХ ст.) – подальше кількісне та якісне зростання української літератури, її розгортання «під знаком літературно-мистецької та громадсько-політичної діяльності Т. Шевченка, коли «утверджується принцип художньої правди, основним творчим методом стає реалізм»; «продовжує розвиватися романтизм», провідними є поетичні та прозові жанри, з'являється ліроепічна поема, Куліш започатковує роман-хроніку, творчість Шевченка «в багатьох відношеннях визначає особливості українського письменства наступного періоду, але й справляє вплив на розвиток літератури інших слов'янських народів»; Третій період (70-90-ті роки ХІХ ст.) – «час інтенсивного розвитку буржуазно-капіталістичних відносин»; в літературі – поява «великої групи творчих індивідуальностей» (І. Нечуй-Левицький, П. Мирний, І. Карпенко-Карий, М. Кропивницький, І. Франко, М. Старицький, Б. Грінченко), «які стояли на позиціях реалістичного відображення дійсності»; українська література «вперше запрацювала як цілісний художній механізм»; «найбільшого розвитку набувають соціально-побутові та соціально-психологічні повісті, роман»; вершиною літпроцесу стає творчість І. Франка; Четвертий період нової української літератури (кінець ХІХ – початок ХХ ст.) – новий етап її розвитку: а/ творять письменники різних поколінь: продовжують писати І. Франко, М. Старицький, П. Мирний, І. Нечуй-Левицький, І. Карпенко-Карий, в літпроцес активно включаються М. Коцюбинський, Леся Українка, В. Самійленко, Ольга Кобилянська, В. Стафанік, М. Вороний, В. Винниченко, О. Олесь і ін.; б/ в українській літературі «синтезуються неореалістичні та неоромантичні прийоми художнього зображення», проявляються імпресіоністична, експресіоністична, символістична поетики.

(Далі буде)

Унів. проф. д-р
Іван РЕБОШАПКА

Про високогірних орлів, що поблизу небес

ГЛИБОКА ВІРА І ТЕПЛА НАБОЖНІСТЬ – ГОЛОВНА РИСА УКРАЇНЦІВ-ГУЦУЛІВ У ВСІ ЧАСИ

Сьогоднішній гуцул у переважній більшості – християнин. Немає вже того гуцула, якого описав класик нашої української літератури Михайло Коцюбинський в «Тінях забутих предків», на підставі якої режисер Параджанов екранізував під однойменною назвою надзвичайний кінофільм із життя гуцулів.

Однак в гуцульській релігійній обрядовості залишилося багато давніх (язичницьких) елементів, які стали християнськими, що освячують усі найвищі прагнення, – прояви людського духу і творчості. Особливо урочистими є християнські обряди Святий Вечір, Святого Йордана, Великодня. Колядування в гуцулів унікальне. Це одні з найглибінніших, найінтимніших традицій українського народу. Ми, наприклад, бачимо, що багато з народних звичаїв зникають як в українців, так і в румунів, але в ізольованих околицях вони ще існують. Ви думаєте, що мешканці Києва або Бухареста не можуть споживати ковбасу, буженицю та інші традиційні продукти у себе вдома? Можуть, але там вона не смачна. Всі хочуть чогось оригінального. Оце оригінальне смачніше, бо турист-споживач знаходиться в іншому середовищі, десь-там у селі, в горах,

котрі впливають позитивно на душу туриста. Він бачить, як приготують ту чи іншу страву, а Коляда і природа впливають на туристів, і тому всі відчуваємось чудово.

І знову повертаємось до Коляди. В час колядування всі

Підкреслю, що ми, гуцули, в особливий спосіб з покоління в покоління зуміли згармонізувати колядування з ученням Церкви і відчуттями душі українського народу.

Особливим дійством в моєму селі є дорослі колядницькі

поводяться стримано, гечно, бо вони символізують самих апостолів Христових, учнів апостолів та всіх праведників, що проповідують Христа; готуючись до цього дійства, колядники очищають себе Святою Сповіддю і зміцнюють Святим Причастям.

Незважаючи на великі відстані і не завжди привітну погоду, в неділі і свята гуцули йдуть вклонитися Пресвятій Трійці, Діві Марії і всім святим.

З особливою пошаною наші гуцули відвідують місця з православними монастирями: Путну, Сучевицю, Молдовицю, Воронець, а також монастирі Почаїв, Банчині з України. Скрізь селами, де проживають гуцули, побудовані нові церкви та каплички.

Лише в нашій громаді, Ульмі, побудовані дррев'яні церкви в Лупчині, Магурі та Ульмі та церковці на хуторах Нижня Костелева і Кечера, котрі освятив Преосвященний архієпископ Пимен Сучев'яну.

Як вже було сказано, гуцули православної віри, але мають деякі особливості, які є унікальними перед Обличчям Творця, і ця неповторність збагачує загальнолюдське надбання у всіх сферах буття людини.

(Далі буде)
Юрій ЧИГА
Фото автора

Православна церква в с. Ульма на Сучавщині

християни стають не просто глядачами, а реальними учасниками цього релігійного дійства. Так, в народній традиції з року в рік переживаємо Народження, все глибше і глибше засвоюємо в душах найбільшу подію в історії людства: втілення Бога – прихід в людській подобі Сина Божого, Спасителя світу.

«партії», як кажуть у нас: Стара церковна Коляда, яку кожний господар очікує з радістю. В цих колядників не існує запитання «Чи приймаєте Коляду?», бо вони весь дар подають для церковних потреб села. Тому всі газди приймають Церковну коляду і відплачують їй важливими сумами грошей. Колядники в період Різдвяних свят

Баямарська організація СУР

КОЛИ ХОЧЕШ, ТО Й МОЖЕШ (БУДЬ-КОЛИ!) НАВЧАТИСЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Нові емоції – початок нової дороги та нових питань перед усіма, хто тепер хоче посадити перші зернятка в чистих їх душах та умах, почавши з маленьких школярів та ліцеїстів, або дорослих українців та румунів, симпатизантів нашого СУР із міста Бая Марє (Марамуреш): почати з ентузіазмом навчатися писати, читати і рахувати по-українськи!

З ініціативи і на заклик місцевого бюро організації СУР, але і на прохання кількох сімей в складі змішаних членів і подруж, румуни з-між них бажають вчитися української мови.

Так, з допомогою Степана Бучути, депутата СУР, Мирослава Петрецького,

голови філії СУР Марамороського повіту, встановлено, щоб у січні 2011 року розпочати уроки вивчення читати, писати та рахувати по-українськи.

Не було трудно, тому що підписувач цих рядків, бувший учитель Василь Мігня, потім понад 40 років професор музики у Верхній Рівні, а далі в м. Бая Марє, добровільно і безплатно зобов'язався стати учителем поки що 8 курсантів.

Були емоції у всіх учасників, почавши з учителя і нових учнів різного віку.

Після отримання зошитів, Букварів та Арифметик для І-го класу, я ознайомив їх зі змістом кожного підручника та умовами праці, щоб в кінці навчального року – 30 червня 2011 року –

подарувати всім учасникам Похвальні грамоти від їх учителя.

Таки з першого курсу мої учні взяли за працю. Вже пройшли 4 уроки по 2 години на тиждень. Так вивчили вже 12 букв, відповідні слова та короткі речення, складені ними за рисунками з Букваря.

По Арифметиці навчання йде швидше, але, поки що, питання мушу усно передавати, оскільки вони ще не вміють читати і писати по-українськи.

За короткий час я вам подам нові відомості про нашу щотижневу працю і хоч 1-2 фотокартки...

Василь МІГНЯ,
голова Баямарської організації
Марамороської філії СУР

ЛЮБИТЕЛЯМ ЛИЖНОГО СПОРТУ

БУКОВЕЛЬ, БУКОВЕЛЬ!..

Зима з морозами та снігом – це справжній рай для любителів активного відпочинку. Лижі наточено, відпустку взято, але куди б його податися? До Австрії – досить дорого та й далеко, до Предялу, Кавніка, Борши чи інших місць з Румунії, які вже неодноразово відвідали і про які досить добре знаємо: що вони мають, а ще краще – чого їм бракує? А й дійсно, чого ж їм бракує?

Якщо престижні лижні курорти обов'язково мають і використовують установки для штучного снігу, то в Румунії власники лижних трас або ж не мають їх, або ж з тих чи інших причин не використовують. Щоб не здалося, що це пусті слова, наведу простий приклад: лижні курорти Пояна Брашов та Предял, які мають найдовшу лижну трасу в Румунії (14.885 км і, відповідно, 11 км) і завжди переповнені туристами, можуть забезпечити штучним снігом лише 10% лижних трас. Проте підйомників – досить мало і вартість денного абонементу – досить висока. (В Пояна Брашов один підйом коштує 19 леїв, а денний абонемент – 125, а в Предялі денний абонемент в сезон коштує 143 леї). 100% покриття штучним снігом можуть дозволити собі Кавнік Ікоана та Беїшоара, проте, на жаль, довжина лижних трас для

більш-менш вмілого практика лижного спорту невелика (1.62 км та, відповідно, 3 км, тоді як 1 підйом коштує 3, відповідно, 6 леїв). Більш-менш довгою трасою володіють Кавнік Роата (6 км) та Стража (6.429 км, до якої додається ще 3.2 км траси, але яка в останні роки не була в дії через брак снігу – установок для штучного снігу

там немає). А от, щоб якісно покататися в традиційних лижних курортах Борша чи Ватра Дорни, треба дочекатися снігу і холоду, які б дозволили якісне покриття трас, довше життя для ваших лиж та задоволення від практикування цього виду спорту.

В останній час все частіше чула добрі відгуки про лижний курорт Буковель з України, і чомусь важко вірилося в правдивість почутого. І яким же було моє здивування, коли дізналася, що цей лижний курорт, де в останні роки було зроблено серйозні інвестиції, зараз налічує 50 км лижних трас, має установки, які забезпечують

100% покриття штучним снігом, 15 підйомників та 1 канатно-бугельний підйомник. А ще – дуже гнучку тарифну систему: по годинам, підйомам, половині дня та по кількості днів. Наприклад, абонемент на 1 день коштує 108 леїв з понеділка до п'ятниці і 125 леїв у вихідні.

Добре зваживши всі альтернативи, вирішили податися... в Україну! Здається, це так далеко, але для мешканців Марамороцини, чи, взагалі, Трансільванії, це досить близько. А ще багато з них мають велику перевагу над іншими жителями Румунії – тут проживає багато етнічних українців, тож спілкування українською мовою для них зовсім не проблема, а саме це і є однією з найбільших проблем для туристів, які не володіють українською чи російською мовами.

Відвідали Буковель і не пожалкували – багато лижних трас не дозволили занудьгувати. Дійсно, зустрічали і місця з льодом, проте цілісний день тут працюють установки штучного снігу, а після закриття вироблений штучний сніг використовується для відновлення трас. Місць для проживання – безліч і для будь-якого гаманця. Для любителів комфорту є багато місць в самому курорті, а менш претензійних відпочиваючих (і тут маю на увазі не стільки якість проживання, скільки відстань від самого курорту) чекають готелі та приязні приватні газди регіону. Єдине, що залишило гіркуватий присмак, – це перетин кордону, який займає досить часу і випробовує терпіння. Та згадуючи приємні дні перебування в Буковелі, змирююся із ситуацією і сподіваюся, що в майбутньому ця проблема вирішиться і відпочинок вже не буде нічим заплямований...

Людмила ДОРОШ

ПОЗДОРОВЛЯЄМО З ДНЕМ НАРОДЖЕННЯ ТА ВІТАЄМО З ДНЕМ РІДНОЇ МОВИ

• **Івана ПЦУРУ** (1 лютого 1947 р.) – Вікарія Вікаріату Української Православної Церкви в Румунії із центром в місті Сігеті, що на Марамороцині, пароха церкви в Рускові, Марамороцина; уродженця українського марамороського села Кричунів, добру людину, гарного батька і мужа, доброго пастиря свого стада.

• **Флоріна МИХАЛЕЙКА** (3 лютого 1971 р.) – колишнього голову Тульчанської філії СУР. Вихідця з-між задунайських козаків. Закінчив Факультет математики-інформатики, Дрогобич, Україна.

• **Івана ЛІБЕРА** (5 лютого 1932 р.) – голову Карашсеверінської філії СУР і заступника голови СУР, викладача музики, диригента хору «Зелена

ліщина»; вихідця українського марамороського села Русково, випускника Сігетської української педагогічної школи. З самих початків свого призначення учителем, опісля викладачем музики, разом з дружиною та іншими колегами, випускниками Сігетської педшколи, включається в організування художньої самодіяльності села Копашиль (Банат). Багато років – директор школи цього села.

• **Ірину ПЕТРЕЦЬКУ-КОВАЧ** (19 лютого 1955 р.) – випускницю українського відділення Сігетського лицю ім. Драгоша Воде, Марамороцина, та Факультету іноземних мов Бухарестського університету, секції українсько-російської. Вже 31 рік працює в газеті «Новий вік», з 1989 р.

переймованої на «Вільне слово». Співзасновник з 1989 р. Союзу українців Румунії, а з 30 жовтня 1991 р. – Жіночої організації, всією сім'єю і родиною віддано працюючи на користь українства Румунії, допомагаючи разом із мужем молодому, на той час, панотцю М. Лаврюку при будівництві Української Православної Церкви в с. Поляни, Марамороцина, в найважчі часи комунізму, заборони Чаушеску не лише релігії, а і української мови.

На Многії і благії літа,
дорогі ювіляри!
Хай Бог щастить
Вам у всьому!

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ПРОВІД СУР

МЕТОДИ І ПРИЙОМИ ФОРМУВАННЯ ОРФОЕПІЧНИХ НАВИЧОК

Успішному здійсненню функції мови сприяє всебічна унормованість її словникового складу, загальноживаних граматичних форм, вимови й правопису.

Будь-які відхилення від норми у вимові, чи в написанні, ускладнюють спілкування між людьми, відвертають увагу слухачів або читачів від змісту висловленого і зосереджують її на помилках. І навпаки, правильне усне мовлення та граматичне письмо значною мірою сприяють кращому сприйняттю і засвоєнню висловленого, швидкому взаєморозумінню.

Висока культура усного й писемного мовлення, добре знання і чуття рідної мови – найкраща опора, найвірніша рекомендація для кожної людини в її суспільному житті і творчій діяльності. Тож боротьба за чистоту, високу культуру усного мовлення є одним з найголовніших завдань сучасної школи. Необхідність формувати в учнів навички літературної вимови впливає не тільки з комунікативних потреб. Вона зумовлюється також об'єктивною взаємодією між усним і писемним мовленням взагалі та між вимовою і правописом зокрема. Навички грамотного

письма неможливо формувати в учнів у відриві від навичок вимови.

Слід завжди мати на увазі, що вимовної дії дитини – як складова частина усного мовлення – по-різному впливають на становлення навичок граматичного письма. Цей вплив зумовлений, по-перше, якістю вимовлених навичок учня, ступенем їх відповідності до орфографічних форм, а по-друге, характером співвідношень між орфографічними нормами, які у різних мовах неоднакові.

Зокрема, в українській мові орфоепічні вимовлення багатьох слів є основою для їх правильного написання (фонетичний принцип). В інших випадках написання кожної букви у слові не може спиратися на реально висловлені звуки. Щоб правильно написати таке слово, необхідне зіставлення з його спільнокореновими словами, серед яких треба відшукати опорну форму (слово): лишати – залишати, залишок, залишений. Виділене слово дає підставу для написання в контрольному слові букви и на місці сумнівного звука. Тож правильне вимовлення і в таких випадках спонукує перевірити написання, знайти опору для правильного вживання букви, а сам пошук є

важливим складником формування в учнів орфографічної пильності, усвідомленого засвоєння орфографічного правила.

Щоб успішно засвоїти їх правопис, учні мають навчитися вимовляти їх так само правильно, як і писати.

В українській мові велику увагу слід приділяти правильному наголошуванню слів. Цілком ясно, що від того, з яким наголосом молодший школяр уперше почує те чи інше слово, закріпить його у власному мовленні, залежатиме рівень загальної мовної культури старшокласників і дорослих людей. Неправильно сформовані в ранньому дитинстві та в молодшому шкільному віці вимовні навички дуже важко справити. Лексичний запас молодших школярів активно збагачується переважно у процесі навчальної діяльності. Тому учитель особливо уважно має ставитись до кожного нового слова, яке вводиться до активного словникового запасу учнів.

Така вимога однаковою мірою стосується як уроків мови й читання, так і інших предметів.

Виховання у молодших школярів мовної культури, формування навичок літературної вимови у взаємозв'язку з орфографічним письмом – одні з важливих напрямків у загальній

системі прийомів з розвитку мовлення. Здійснюється ця робота за допомогою методу спостереження й аналізу мовних явищ та методу вправ. Серед прийомів навчання відомі такі: використання вимовного зразка, фонетико-орфоепічний та фонетико-графічний розбори; взаємоконтроль за усними висловлюваннями, який ґрунтується на вмінні контролювати власні вимовні дії; прийом порівняння вимовних дій, слухових сприймань, фонетичної і графічної форми слова.

Слід підкреслити, що формування у молодших школярів орфографічних навичок з опорою на навички літературної вимови робить навчання більш цікавим, дає змогу уникнути значної кількості вправ, побудованих на формальних діях.

Робота над орфографією, здійснювана паралельно із засвоєнням учнями орфографічних норм, є важливою передумовою для формування у молодших школярів уявлень про правопис як чітку систему взаємозв'язаних правил, переважну більшість яких можна вивести самостійно, спостерігаючи за явищами правильного мовлення.

Марія КІМΠΑ

Іван АРДЕЛЯН

«ЧАРІВНА ЛЯЛЕЧКА З ВЕЛИКИМИ Й БАЙДУЖИМИ ОЧИМА...»

Осиротілі діти

Я хотів,
я чекав,
щоб прийшла зима
й упав перший сніг,
але сум мене обгорнув
і зразу
у вихорі-головокрутежі
прийшла мить,
коли б
мої думи
перепліталися із твоїми
й заплакали разом,
наче осиротілі діти....

Коли

Відчуваю душу твою,
коли
оплакуєш самотність мою...

Течуть сльози мої,
коли
дивлюся в очі твої...

Плаваю на крилах хвилі,
коли
гладжу коси милої....

Стрибаю берегами землі,
коли
цілую серцевину твоєї душі...

Співаю майбутність ідилії,
коли
я в обіймах твоїх...

Хто винний

Любов заплетена
й завита
в косах дівчини,
ароматна,
наче ягоди....

Очі,
наче синє небо,
наче корал,
деколи
брешуть
і карають,
наче біль....

Не розумію,
хто винний
за ці зрушення,
наче крутежі,
що рвуть серце
на черепки ...

Нині зрозумів

Нині сумний,
сиджу на цвинтарі
коло білого хреста,

наче на льодині....
Вітер віє,
розношує холод
і я колишуся
вперед і назад,
від ранку до вечора
над могилою любимої...

Нині тиша стелиться
поміж хрестами,
ударяючи мене
кігтями в груди....

Нині лишив
душу вільною,
долю босою,
очі плачуть
із поглядом
коли
на небо,
коли
на бідний хрест....

Нині зрозумів,
що наша любов
переживе себе
лише у небі....

Наче лялечка

Не справжні,
сказав,

мої мрії, не справжні,
а слова
ні стільки...
Хоч знайшов
одне слово
гарне
й свіже,
з яким граюся...
Одне коротке
й дике слово,
що проходило
поміж пальці,
коли я штовхав його
у поему...
Одне слово,
наче лялечка,
чарівна лялечка
з великими
й байдужими очима,
з яких течуть сльози
прямо в душу...
Знайшов слово,
що не входило
в одну ідею,
яку вважав,
що вже сказана
(не правдива
для мене...).

ГІДНІСТЬ І ПОВАГА ДО ЛЮДИНИ НЕ ПОКИНУЛИ ЛЬВІВ'ЯН

Минулої осені мені таки вдалося побачити Львів. Знаю, що передати всі враження мені не під силу, бо то таки треба самому побачити і насолодити свою душу, а пишу тому, щоб і інших заохотити відвідати це гарне старовинне місто, яке згадується ще в 1256 р. в літописі «Руському». Воно було побудоване на роздоріжжі торговельних шляхів між заходом і сходом, довкола замку Льва. Від часів заснування Львова князем Данилом Галицьким у місті жили і тепер живуть люди різних національностей, різних культур і віросповідань.

За часів австрійського панування місто стало осередком польського та українського національних визвольних рухів. Після розпаду Австро-Угорської імперії Львів став столицею Західно-Української Народної республіки. З 2003 року Львову надано звання Культурної столиці України. Місто пов'язане з такими визначними письменниками, як Іван Франко, В.

Пачовський, М. Підгірянка, О. Маковей, Л. Мартович і т.д. Львів'яни свято бережуть пам'ять визначних людей. В центрі міста споруджено пам'ятник Т. Шевченку, А. Міцкевичу, О. Бандеру. В Львові є музей і парк І. Франка, бо в Львові він учився, жив і на Личаківському кладовищі похований. На гробі І. Франка ми бачили свіжі квіти. Кладовище гарно упорядковане і тут можна легко відвідати бажану могилу.

Місто Львів можна назвати великим музеєм, що розташований на горбах і потонає в розкішній зелені. Архітектура будинків нагадує мені місто Тімішоару. Вражає в Львові велике число церков, соборів. Львів є центром єпархії Української Греко-Католицької Церкви, Української Автокефальної Церкви, Української Православної Церкви Київського Патріархату, Української Православної церкви Московського Патріархату, Римо-Католицької церкви, «Вірменської Апостольської церкви. Існують тут і Синагоги.

Загальну панораму Львова можна побачити з найвищої точки міста – гори «Високий Замок» (398 м) і з оглядового майданчика, що на висоті 413 м.

У Львові 20 парків і зелених зон, 2 ботанічні сади і 16 пам'яток природи, і все нам не вдалося побачити, але прогулялися ми добрих 5 годин в Шевченківському гаю, в якому розташований і музей села, де ми надивились на архітектуру старовинних хат, церков із Західної України, розглядали в хатах народне мистецтво, в першу чергу чудові вишивки і писанки, різноманітне начиння і господарські прилади. В гаю можна відпочити, прогулятись, всюди безпечно.

Розглядали ми і народне мистецтво в одному з парків недалеко центра Львова. У Львові за століття розвинулись різні культури, мистецтво і мови.

В архітектурі міста відображено різні архітектурні європейські стилі, в першу чергу, це можна побачити в центрі.

Присмно було чути на вулиці, як всі говорять по-українськи. То було 1-2-3 вересня, на початку шкільного і університетського року: на вулицях багато учнів, студентів, які ввічливо поведуться, радо пояснювали нам, де знаходиться будинок, який нас цікавив, парк.

В книгарнях багато українських книг. У Львові ми купили два романи Оксани Забужко. А тепер, читаючи роман «Музей покинутих секретів», бачу, що письменниця приділяє велику увагу Львову і його жителям.

Живуть львів'яни скромно, як і ми, можливо, трохи скромніше, але гідність і повага до людини не покинули їх. Це ми зрозуміли з розмови з людьми, з якими нам вдалося спілкуватися в музеї, в книгарні, в парку, в транспорті.

Ця подорож допомогла мені краще пізнати наших братів зі Львова.

Василь АРДЕЛЯН

Алкоголь та його вплив на організм людини

Алкоголік – це людина, яка не має міри кількості алкоголю, якого споживає, навіть якщо знає, що це йому робить погано.

Алкоголь породжує серйозні хвороби і створює серйозні психологічні та соціальні проблеми. Хоча було зроблено багато досліджень, ще невідомі всі наслідки алкоголізму.

Цей синдром був відкритий в США близько 1976 року в Нью-Йорку, і лікарі твердять, що мова йде про генетичні, психологічні та соціальні чинники.

В даний момент ще не існує ліку для вирішення цієї проблеми, але існує багато лікувань, які можуть повернути пацієнта до нормального життя. Дослідники твердять, що у світі існує понад 60 мільйонів осіб, страждаючих алкоголізмом, і ризик вищий у чоловіків, ніж у жінок.

Алкоголь міститься в багатьох напінках, і коли людина споживає його, шлунок та кишечники швидко його поглинають, і тому алкоголь циркулює кров'ю, впливає на весь організм.

Алкоголь впливає так само і на серцеві м'язи, викликаючи аритмію, гіпертензію і в багатьох випадках можна дійти до неконтрольованого дрижання, сонливості, депресії, галюцинацій.

Жінки, які споживають алкоголь під час вагітності, ризикують народити дітей з синдромом FAS (fetal alcohol syndrom)-провідна причина генетичних захворювань у дитини проявляються зміни зовнішності, розумова затримка та різні пороки розвитку.

Алкоголь найбільш поширена причина розумової відсталості.

Статистика показує, що 15% жінок вживають алкоголь, і якщо споживання алкоголю продовжується під час вагітності, має негативний вплив на зародок дитини. Алкоголь впливає на всі органи організму, а найбільше на печінку. Захворювання печінки охоплює широкий спектр хвороб, починаючи з

печінковим стеатозом, хронічним гепатитом, аж до цирозу і багато алкоголіків страждають від цих жахливих захворювань. Тому що печінка не болить, пошкодження видно тільки пізніше, іноді випадково, при аналізах, на відміну від захворювання підшлункової залози (pancreas), яка дуже чутлива і примушує людину швидко звертатися до лікаря.

Алкоголь впливає на нервову систему людини, особливо на центри, які координують мозкові функції: свідомість та емоції.

Так само, як і наркотики, алкоголь збільшує сугестивність людини і споживач себе відчуває задоволеним, в нього зникають інгібіції.

Шкідливий вплив виникає також на внутрішні та сексуальні залози, на нервові клітини, зменшується імунітет організму. Взагалі, на весь травний апарат – від рота, стравоходу, шлунка, аж до кишечника. Можна дійти до фатальних хвороб, як: рак стравоходу, кишечника, молочної залози та інші види рака.

В алкоголіків низькі концентрації кальцію, фосфатів та вітамінів. В кінці, найбільш пошкоджений орган є мозок; нервові клітини не відновлюються, і при кожному споживанні алкоголю знищується кілька тисяч клітин, рух тіла стає безпорадним, а вираз обличчя нерухомим.

З цього всього можна усвідомити, як жахливо діє алкоголь та погіршується стан здоров'я, і як безрозсудно і несвідомо ставиться алкоголік до свого здоров'я. Визволення від цієї хвороби може початись, коли людина вирішила вийти з тієї жахливої ізоляції, коли до неї повертаються почуття і усвідомлення алкоголізму.

Також допоможе інтенсивна праця з іншими алкоголіками, тому що алкогольну залежність, так само як і наркотичну, можна здолати.

Пияцтво — це та ж внутрішня еміграція, еміграція в деградацію, — сказав Валентин Грудев.

Отже будь в мирі з Богом, думай про Його існування, і чим би ти не займався і які б не були твої прагнення, зберігай мир у своїй душі з цілим собою, з таким собою, яким ти є, з твоєю важкою працею, із вічними мріями тому що світ все одно прекрасний.

Будь уважний і намагайся бути щасливим!

Анна КОЛОПЕЛЬНИК

МАРАМУРЕШ ЗАЙНЯВ І МІСЦЯ ПО КРАЇНІ НА ОЛІМПІАДАХ З ХІМІЇ І ФІЗИКИ

В період міжсеместральних канікул відбувся національний етап шкільних олімпіад з фізики і хімії.

Щоб підкреслити результати, отримані марамориськими учнями по хімії (зайняли І місце з хімії по країні), скажемо теж, що Марамуреш стане завдяки цьому організатором Національної Олімпіади з хімії в шкільному навчальному 2011-2012 році.

З хімії І премію отримав учень Мігай Пруна, Х-ий клас, Н.К. ім. Васіле Лукачу м. Бая Маре (викладачі – професори Зоїца Берінде і Магдаліна Ковач. З хімії марамориські учні отримали також 4 похвальні грамоти.

З фізики II-у премію отримав Омер Черрагоглу, IX-ий клас (Н.К. ім. Георге Шінкая (професор Петро Плітан), інші 5 учнів отримали відзнаки.

Спеціальні відзнаки отримали слідуючі учні: Роланд Мігай Александрю Стретья, VIII-ий клас (Н.К. ім. Васіле Лукачу, Бая Маре, Крістіна Беатріс Бретан, X-ий кл. (Н.К. ім. Георге Шінкая, Бая Маре, Косміна Діана Теліян, XI-ий клас (Н.К. ім. Георге Шінкая, Бая Маре, і Калін Траян Шута, XII-ий клас (Н.К. ім. Васіле Лукачу, Бая Маре).

Похвальні грамоти отримали учні: Флавіу Іоан Лепушан, VIII-ий клас (Шкільна Група

Тургу Лепуш), Влад Маріус Грігуца, VIII-ий кл., Теоретичний ліцей ім. Петру Рареша, м. Тургу Лепуш, Тудор-Петру Ціпля, IX-ий клас, (Н.К. ім. Драгоша Воде м. Сісету Мармаціей, Александрю-Андрей Кучеу, IX-ий клас (Н.К. ім. Васіле Лукачу, м. Бая Маре, і Мігай Варга, XI-ий клас (Н.К. ім. Васіле Лукачу, м. Бая Маре.

В наступному будуть афішовані результати, отримані марамориськими учнями з олімпіад з англійської, італійської та іспанської мов.

Василь МІГНЯ,
голова Баямарської організації
Марамороської філії СУР

(Продовження з попереднього числа)

Проживаючи деякий час у Харкові, де вона працювала у видавничому комітеті “Общества грамотности”, Софія Русова водночас підтримувала діяльність українських гуртків “Братство тарасівців” і “Гурток старих українофілів”, спрямовану на видання українських книжок і проведення широкої громадської роботи серед населення.

Гуртки підтримували зв'язки з Галичиною, де видавалася література українською мовою, яку потім таємно пересилали до Харкова. Нелегальну літературу переховувала у себе Русова, за що й була заарештована. У доповідній записці прокурору судової палати вона пише: “Ні свобода релігійної совісті, ні свобода вживання рідної мови не може бути відтіснена ніякими законами... тому, що це така ж потреба людського ества, як необхідність думати та дихати”.

Після висилки з Харкова 1894 р. родина Русових повернулася до Чернігова. Тут С.Русова продовжила свою журналістську практику.

1899 р. Софія Федорівна з дітьми переїхали до Полтави, де працював О.Русов. А 1902 р. знову була заарештована разом зі старшим сином за проукраїнські погляди. Того ж року Русових вислали з Полтави у зв'язку з селянськими бунтами і дозволили жити в Петербурзі. Там Ол. Русов працював статистом у земствах, а Софія Русова організувала дитячі садки, недільні школи, народні читальні, вела просвітницьку роботу. Родина активно виступає за зняття заборони з української мови.

Від 1908 р. родина живе у Києві, де Софія стає членом вчительської колегії комерційної школи і вчительського товариства.

На початку ХХ ст. склалися сприятливі умови для часткового вирішення українського питання. Створено комісію, діяльність якої була спрямована на доведення незалежності української мови і необхідності її розвитку. Цінним вкладом при цьому була стаття С. Русової «О необходимости малорусских книг для поднятия умственного развития малорусского народа».

1901 р. організувалося Всеросійське Товариство Вчителів, до якого належала і С. Русова як представниця українського вчительства. Через першу київську українську щоденну газету “Громадська думка” вона звернулася до українських учителів із закликом створити національну спілку учителів.

Одним із найважливіших своїх завдань

Видатні діячі культури й освіти в минулому України

СОФІЯ РУСОВА

(1856 - 1940)

Русова вважала видання першого українського педагогічного журналу “Світло” /1910-1914 рр./, де вона працювала

редактором і на сторінках якого надруковано понад 100 її педагогічно-просвітницьких статей.

Симон Петлюра високо оцінив співробітництво С. Русової з журналом “Украинская жизнь”, вважаючи, що її статті в російській пресі з питань української літератури й просвіти мали велике значення для пробудження національної свідомості.

1915 р. в евакуації до Саратова помер Олександр Русов.

Від 1916 р. С. Русова знову у Києві, де викладає педагогіку та французьку мову.

Надзвичайно плідним для Русової був 1917 р. Вона стає членом Центральної Ради УНР, членом першого українського уряду, очолює два відділи: позашкільної освіти і дошкільного виховання. В цей час активізується процес творення дитячих садків і відкриття нових закладів “Просвіти”.

Після евакуації Уряду до м. Кам'янця С. Русова читає лекції у заснованому там першому українському Університеті. Крім того, опікується дитячими притулками, госпіталями, організує Товариство дошкільного виховання ім. Песталотці. Опісля

переїжджає до Львова, а згодом до Відня, де пише свої визначні праці: “Теорія і практика дошкільного виховання”, “Історія педагогіки”.

Після відкриття в Чехії, в Подєбрадах, Української Академії її запрошують на посаду професора.

Коли в Гаазі проходили збори Інтернаціональної Жіночої Ради, Русова була делегована туди українською Національною Жіночою Радою.

В травні 1923 р. при створенні в Празі Українського Педагогічного Інституту ім. М. Драгоманова Русову запросили розробляти його програми, викладати педагогіку. Вона залучила цей інститут до діяльності Педагогічної Ліги в Женеві. Беручи участь в багатьох педагогічних з'їздах за кордоном, у своїх виступах С. Русова використовувала їх трибуни для ознайомлення світової громадськості з досягненнями української педагогіки та з метою привернути увагу до української проблеми.

В 1924 р. С. Русова була запрошена до співпраці з Українським Соціологічним Інститутом у Празі. Наприкінці 1927/1928 навчального року при інституті був відкритий педагогічний семінар Софії Русової, учасники якого досліджували історію розвитку школи в Україні та нові течії в педагогіці розвинених народів.

1927 р. при інституті було закладено Український Робітничий Університет, де Русова читала лекції з географії, французької мови та педагогіки.

При інституті також діяв перший Музей-Архів, де збиралися документи з історії української держави, визвольної боротьби й життя української еміграції. Тут С. Русова виконувала функції експерта з культурно-педагогічних питань.

У грудні 1929 р. Софії Русовій було присвоєно інститутом звання доктора соціології - як визнання її наукового доробку.

1934 р. з нагоди Українського Жіночого Конгресу Русова пише книгу “Наші визначні жінки”, яка вперше була надрукована в Коломиї. У передмові до перевидання, що

вийшло 1940 р. Канаді, так висловлено про Софію Русову: “Вона ніжним серцем відчула горе й кривду народу, серед якого жила, і так полюбила його, що стала найкращою донькою України”.

Про багатогранність натури С. Русової свідчить увесь її творчий шлях.

Другий період /1906-1916 рр./ - педагогічна творчість, коли Русова поєднує викладацьку діяльність з підготовкою підручників “Український буквар”, “Початкова географія”, Підручник з французької мови”. У своїх статтях Русова відстоює ідею необхідності вживання рідної мови у вихованні і освіті, вважає, що рідна національна школа є першою політичною і соціально-педагогічною вимогою кожного народу. Тільки рідна школа може виховати громадську свідомість, почуття своєї людської гідності.

В націоналізації школи Русова наводить три головні аспекти: народна словесність, мистецька і музична творчість. Це сприяє вільному розвитку духовних сил учнів. Українізація змісту освіти включає обов'язкову зміну програм тих дисциплін, які дають найбільш громадської національної свідомості: історії і географії рідного краю. Учні мусять навчитися ставитися свідомо і до природи своєї місцевості, і до своєї історичної минувшини. Любов до свого народу, до свого краю не виключає шанування інших народностей.

У період еміграції /1921-1940 рр./ Русова продовжує розробляти педагогічні теми, видає підручники, посібники для студентів, які готувалися для праці в дитячих садках, притулках. Найважливіші з-поміж них: “Теорія і практика дошкільного виховання”/1924/, “Дидактика”/1925/, “Нові методи дошкільного виховання”/1927/.

Не стало Софії Русової в лютому 1940 р. Похована в Празі.

Софія Русова - велика патріотка й подвижниця в справі навчання й виховання - залишається в пам'яті грядущих поколінь не тільки як талановитий педагог-просвітитель і автор численних наукових і науково-популярних праць з педагогіки і історії освіти /що донині не втратили своєї актуальності/, але і як письменниця, перекладач, літературознавець, учений із світовим ім'ям, одна із зачинательок жіночого руху в Україні та головне - як одна з найславніших постатей українського національно-визвольного руху.

Ольга АНДРИЧ

СМАК ВЕЛИКОГО СВЯТА

РІЗДВО У ГУЦУЛЬСЬКІЙ СІМ'І КАЛИНИ І ЮРКА ТКАЧУКІВ

Різдво Христове – одне з найвеличнійших, найзнаменніших релігійних свят. В сиву давнину це було свято Коляди. З Різдрвом Христовим у душі кожного з нас народжується любов і злагода.

На багату кутю збирається вся родина, щоб зустріти найбільше свято року. Різдво – день народження Христа. Кожен із нас із дитинства знає, які страви мають бути на столі. У них – особливе таїнство Святвечера, їх доводиться чекати увесь рік...

Святково прибрана оселя. У хаті витає запах ладану, куті та узвару. На столі палахкотить свічка. Панують спокій, добро та затишок. Це Святий вечір!..

Про таємницю цього свята, традиції та обряди розповідає наша газда – моя співрозмовниця Калина Ткачук, що на 79 році життя.

– Калино, прошу Вас файно, скажіть, чи для гуцула Вечір шостого січня найголовніший?

– Правда. Це Святий вечір, послідний день Різдрвяного посту, і тому на столі лише пісні страви.

– Як Ви, як газдиня старшого віку, приготрвляєте до Світого вечера та Різдрва?

– Так, ек всі гуцули. В першій мірі із постом. Старі і діти, слабі мають відпущення від посту, але один день, шостого січня, всі постять. Тому всі страви Світого Вечера є пісними. Головне є те, ек християни приготрветься до Світого вечера та Різдрва. Перший раз треба скрізь зробити поредек і чистоту, випрасувати світкову лудину (одяг), прилагодити ті дванадцять страв для Світого вечера.

– Калино, чому для Світого вечера гуцули готують дванадцять страв?

– Тому, що Ісус Христос мав дванадцять апостолів, але я ше чула, що ці дванадцять страв є в тому, що рік має дванадцять місяців.

– Назвіть кілька із цих страв.

– Перша – це пшениця варена до ікої додається цукор, мак і горіхи. Гриби, пироги із повидлом, смаженими барабулями (картоплями), вар (ізвар) із бужених слив або сушених груш та еблук, фасоля із барабулями, горох, пампушки. Саме на Різдво пампушки пражилиси у оливi, бо бідні гуцули дозволяли собі тісто з білої луксової пшенишної муки лише на Різдво, Великдень, Церковний храм або дес у старостах та весіллях. Також варили борші із барабуль, грибів або із фасуль. Мусіла бути на столі риба.

– За нашим церковним календарем на Святим вечері не відпущено споживати рибу. Гуцулам, православним християнам, дозволено?

– Я зазналася із рибою на Святий вечер. Гуцули постили із рибою. Тепер і ми взелиси за румунським календарем, хоч світкуємо по-старому.

– А як святкуєте Різдрвяні свята?

– Ек вже сказала, що вся фамілія купається, уберается у чисту лудину. Стіл приготрвлений. Серед стола круглий колач і запалена свічка. Перед іконами всі моляться. Сідаючи до Світої вечері, газда дому робит медові хрестики на чолі усім фаміліантам, і так починають вечеряти. Перший газда бере їсти пшениці, а потім решта. Можна взети порцію горівки, окрім дітей. Не дай Боже, аби хтос упивси на Святий вечер. Вечеря закінчується із молитвов. Всі разом сідають до вечера і всі разом встають.

Тепер переходимо до газди цього дому Юрка Ткачука із проханням нам розказати про Різдрвяні свята, деякі традиції, повір'я.

– Мені 85 років. Хоч були багатими, ек казали колис після

й було недостатку. Не було грошей, а землю треба було обробляти, а для всього треба було грошей. Євреї платили дуже мало за худобу, а після войны на нас поклали великі податки, так, що великого гаразду не зазнали. Богу Світому декуємо, що ше ходимо і обслуговуємо. Також маємо шесті, що маємо добрі діти, внуки і правнуки.

...А тепер розкажу, ек гуцули поводитиси перед Різдрвом Христовим і потому. Давно газди не дозволили підвишувати голос і навіть на худобу чи інших домашніх тварин. На Різдво треба бути веселим і радісним, бо ек на Різдво лудина буде смутна, такою буде цілий рік. Як каже коліда: «Нова радість стала», а Бог гнівається на смутних лудей в цей час...

Я запамнітав, що колис гуцули

знак, що буде велика урожа, а ек Різдво без зими, то буде суша. До вечера сідали лише тогди, коли на небі з'ївиласи перша зірка, а в часи Різдрва це четверта минула. Ця перша зірка сповістила пастушків про народження Ісуса Христа. Також і священник день перед Різдрвом ходит від хати до хати і згадує християнам про народження Ісуса Христа. Його приймають із запаленою свічкою, а за його труд християни давали повісмо, файний вишитий гуцульський рушник, а тепер цей труд виплачений лише грішми.

Шодо коліди. У гуцулів і є стара церковна коліда. Різниця в тому, що колис коліда ходила від Різдрва до Йордану, а тепер за 2 дні коліда завершує свою місію. Колис коляді давали збіжжя, файні рушники, колачі, буджениці, ковбаси, буженої солонини. Тому коляда збирає гроші на церковні потреби, лише музикант із скрипков бере невеликі гроші. Церковна коліда колідує по-нашому, по-українськи, а діти – лише порумунськи.

– Мені Ваша газдиня, паня Калина, розповіла, як приготрвляє страви для Святвечера. Що можете сказати про цю справу?

– Тіпер жінки збулиси тої «кари» шодо приготрвки Святвечера. Колачі є в кожному магазині, риба марінована, вар у борканах та інші страви, лиш би були гроші. Я вже старшого віку і не хочу «модернізувати» Святий вечер. Думаю, що найсмачніші страви домашні. Екби ми думали на «модернізацію» Різдрва, то шотижня можимо світкувати.

– Панове газди, щиросеречно дякуємо за Ваші автентичні інформації і не забуваймо, що Різдво – це магія добра. Тому будьмо здоровими, добрими, усміхаймося і даруймо тепло своїм рідним, друзям та всім, що докруз. І не лише на Різдво, але й щодня. Так, як ми поводитиси у Різдрвяні дні, то й увесь рік, тож кожен день у нас всіх буде щасливий!

Юрій ЧИГА

Гуцульська вечеря на Різдво з колядниками

войни, були «к'ябурами», за що мій тато загинув у кременарі, у Каналі Дунайськом. Навіть не знаємо, де його гріб, аби запалили покійному свічку. Хоч у нас було землі, ліса, худоби, але

старшого віку вірили, що перший день Різдрва показує, ікою буде весна, другий день розповіст про літо, а третій – про осінь. Є багато увірувань про сніг. Ек упала велика зима, то

Х-ий ВИПУСК ШАХОВОГО КОНКУРСУ

26 січня 2011 року у селі Верхня Рівня, що на Мараморощині, відбувся Х-ий випуск шахового конкурсу в пам'ять шахиста, студента-теолога Християна Альбічука, – сина пароха Верхньої Рівни отця Юрія Альбічука.

Цього року конкурс складався з двох секцій – секція для дітей і для дорослих.

Подаємо нижче імена переможців:

Секція Дорослі.

I – Юлій Мануляк;

II – Іван Добра;

III – Михайло Копощук;

IV – Василь Грончiк;

Відзнаки – Микола Арделян,

Михайло Ануцяк, Іван Герлан.

Секція Діти:

I – Роланд Чурка;

II – Андрей Маріна;

III – Павел Маріна, Едуард Чізар, Штефан Ціпля;

Відзнаки – Дан Діку, Андрей Мінтеу (наймолодший учасник, 6 років), Християн Бота, Йонуц Трайста, Емеш Ковач.

Лариса-Михасла ТРАЙСТА

◆ С Т О Р І Н К А Д Л Я Д І Т Е Й ◆

21 лютого – ДЕНЬ РІДНОЇ МОВИ.

На сьогодні у світі налічується 46 мов, якими розмовляють одиниці. Серед них, наприклад, уживана колись на Аласці мова еяк. Єдина одна людина, яка нині нею володіє, – Марія Сміт-Джоунз. На жаль, роз-

мовляти вона може хіба що сама з собою. В некращому становищі індіанська мова айдахо. Лише п'ятеро чоловік у всьому світі здатні перекинутися між собою кількома словами цією мовою.

З таких прикладів маємо чому навчитися: кожна людина на Землі має право і обов'язок любити, розмовляти і захищати свою рідну мову. Українську також. Лише таким чином кожний з нас буде себе почувати повноцінним перед людьми і Богом.

РОЗВ'ЯЖІТЬ!

«ЯК ЛИСИЦЯ І ВОВК РИБУ ДІЛИЛИ»

Лисиця і вовк роздобули багато риби.

- Давай, вовче, поділимо рибу порівну, - говорить лисиця.

- Давай! Тільки я в математиці слабкий, діли ти, лисице.

Кинула лисиця вовкові 1 рибу, а собі 2.

- Ось тобі, вовче, одна рибка, а мені дві.

- А чи не мало?

- Слухай далі. Тобі 3, мені 4, тобі 5, мені 6, тобі 7, мені 8.

Розділила лисиця всю рибу, кожного разу почергово збільшуючи рибу на одну. (Останній раз кинула собі лисиця 20 штук і на цьому риба закінчилась). Задоволений вовк думає, що порівну розділили.

- А як, по-вашому, хто більше отримав риби і на скільки?

Розв'язування. I спосіб:

Вовк отримав:

$$1 + 3 + 5 + 7 + 9 + 11 + 13 + 15 + 17 + 19 = (1 + 19) + (3 + 17) + (5 + 15) + (7 + 13) + (9 + 11) = 20 \times 5 = 100 \text{ рибин.}$$

Лисиці дісталось:

$$2 + 4 + 6 + 8 + 10 + 12 + 14 + 16 + 18 + 20 = (2 + 20) + (4 + 18) + (6 + 16) + (8 + 14) + (10 + 12) = 22 \times 5 = 110 \text{ рибин.}$$

Лисиця отримала на 10 рибин більше.

Розв'язування. II спосіб:

Ця задача на різницеве порівняння: лисиця щоразу кидала собі на одну рибину більше, всього кидала 10 разів, і тому отримала на 10 рибин більше.

Г. ЧУБАЧ

УКРАЇНСЬКА МОВА

Золоте курчатко
В золотій торбинці
Принесло сьогодні
Літери дитинці.

А дитина з літер
Збудувала слово.
І звичить, як пісня,
Українська мова.

А. КАМІНЧИК

РІДНЕ СЛОВО

Барвінково, веселково
В небі світиться зоря.
Починаймо рідне слово
Зі сторінки «Кобзаря».

Рідне слово любить ненька,
І співає «Люлі-лю».

Так любив його Шевченко,
Так і я його люблю.

Ф. ПАНТОВ

ЛЮБІТЬ РІДНУ МОВУ

Мова – краса спілкування,
Мова – як сонце ясне.
Мова – то предків надбання,
Мова – багатство моє.

Мова – то чиста криниця,
Де б'є, мов сльоза, джерело,
Мова – це наша світлиця,
Вона як добірне зерно.

Мова – державна перлина,
Нею завжди дорожить:
Мову, як матір, любіть!

ХТО І КОЛИ СТВОРИВ ПЕРШИЙ ГЛОБУС?

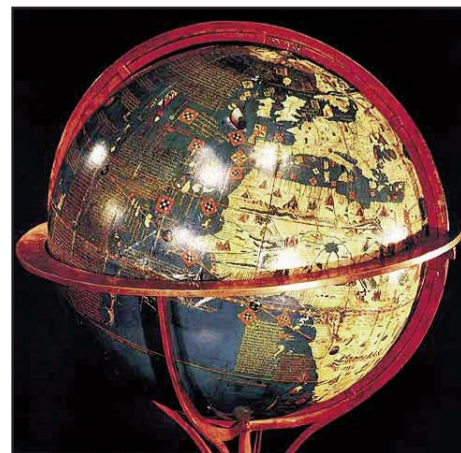

Створення першого глобуса приписується німецькому географу і мандрівнику Мартину Бехайму (1459-1507).

У 1492 р. він виготовив глобус «Земне яблуко» діаметром 54 сантиметри і відобразив найбільш передові географічні уявлення того часу (напередодні відкриття Нового світу) про поверхню Землі. На глобусі Бехайма немає ніякого масиву

суші між Європою і азійськими островами, але фігурує безліч легендарних островів. Серед них острів Бразіл, що привертав увагу бристольських купців XV ст., острів Святого Брандана, нібито відкритий цим святим ще в 578 р. (цей острів безуспішно шукали до 1721 р.), острів Антілії, якого нібито досяг в 734 р. архієпископ міста Опорто (за іншою версією, його відкрили в 1414 р.).

Глобус Мартіна Бехайма є найбільшою історико-географічною цінністю, експонується в Німецькому національному музеї в Нюрнберзі.

◆ С Т О Р І Н К А Д Л Я Д І Т Е Й ◆

140 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
(1871-1913)

DO

(Гімн. G r a v e)
* Урочисто (італ.).

До тебе, Україно, наша бездольная мати,
Струна моя перша озветься.
І буде струна урочисто і тихо лунати,
І пісня від серця поллеться.

По світі широкому буде та пісня літати,
А з нею надія кохана
Скрізь буде літати, по світі між людьми
питати,
Де схована доля незнана?

І, може, зустрінеться пісня моя самотная
У світі з пташками-піснями,
То швидко полине тоді тая гучная згряя
Далеко шляхами-тернами.

Полине за синєє море, полине за гори,
Літатиме в чистому полію,
Здійметься високо-високо в небесні простори
І, може, спітка тую долю.

І, може, тоді завітає та доля жадана
До нашої рідної хати,
До тебе, моя ти Україно мила, кохана,
Моя безталанная мати!

Шевченко, Франко і Леся Українка, живуть у наших душах і будуть вони жити до того часу, поки буде жити український народ.

Леся Українка народилася 25-го лютого 1871 р. в м. Звягелі на Волині. Одна з фундаторів новітньої української літератури, Леся Українка – жінка, яка незважаючи на важку недугу, не впала духом, а своїм палким словом кликала український народ до боротьби проти царського режиму, завжди наполягала на тому, що мовою українців має бути виключно українська мова, незалежно в від того, якій країні ти живеш.

Про свою працю «Історія України» писала в 1902 р. в листі з Італії до Праги до Михайла Кривонюка, пізніше одруженого з її сестрою Ольгою: «Не мені б писати таку роботу, а якому

«Чи довго ще,
о Господи, чи
довго
Ми будемо
блукати і шукати
рідного краю
на своїй землі?»

Великі
поети
України, як

професорові історії. Та що ж, коли професори не хочуть такого писати...», а далі: «...хотілось би викрити всю ту деморалізацію, що вносила Москва в наш народ... Покажу, як москаль, «віри не діймає» від початку аж досі... як наші не знали, кому прихилитись і як не варто «нікотрому» прихилитись...». Сто років тому Леся Українка знала те, чого багато в Україні сьогодні ще не знають, чи не розуміють.

Спадщина Лесі Українки багата – 12 томів її творчих праць. Знаємо, що прожила Леся Українка всього 42 роки, то питаємось, коли саме встигла написати стільки? А крім того, володіла англійською, німецькою, французькою, італійською, грецькою, латиною та деякими слов'янськими мовами.

Софія Русова у своїй книзі «Наші визначні жінки» пише: «Вперше я побачила її в гурті молоді, веселої, живої. Увійшла молоденька дівчина і ...на милицях. Гладенько зачесана, з блідим серйозним обличчям і глибоко задуманими темними очима, в простенькому вбранні. Але вся молодь так радісно її вітала, так жваво оточила її, посадила посеред гуртка і всі прислухалися до її ще, може, дитячих думок, до її тихого голосу...».

Цікаве про овочі

- Є багато видів капусти: червонокачанна, цвіт-на... Цвітну капусту Марк Твен називав капустою, яка закінчила коледж. Броколі американці називають «капустою з університетською освітою».

- Картопля з'явилася в Європі в середині XVII ст. як декоративна рослина. Розповідають, що якийсь адмірал привіз цю рослину до Англії і, коли її виростили, пригостив друзів її стеблами і листям, підсмаженими в маслі. Гості довго плювалися.

- Горошок був першим овочем, закритим у консервну банку.

- Огірок на початку XVIII ст. в Англії був великою рідкістю, а лікарі змагалися у пошуках негативних його якостей. Одні вважали його просто отруйним, інші – «охолоджуючим» і таким, що викликає простуду.

- Помідор дійсно вважався отруйним. Наприклад,

у книзі «Повний посібник по садівництву», яка видана у Данії у 1774 р., писалося: «Плоди ці україн шкідливі, оскільки зводять з розуму тих, хто їх поїдає». На Україні-Русі помідори довго називали «скаженими ягодами».

- З 1991 р. моркву в Європі вважають фруктом. У межах ЄС більше ніхто не сміє називати її овочем чи коренеплодом. Португальцям це дозволяє продовжувати виготовлення і експорт морквяного варення, бо, за європейськими стандартами, варення робиться тільки з фруктів.

- Фахівці до цих пір не вирішили, овочем чи фруктом є ананас. За часів Катерини II вельможі-гурмани широко використовували його в застіллях, хоча і незвичним для нас чином. Так, граф Олександр Строганов подавав ананас в оцті, а у графа Завадського його шинкували як капусту, зберігали у діжках і варили з цього борщ.

Марамороське дворянство

Марамороське дворянство не створилося силоміць супроти волі народу. Воно розвинулось нормально, по заслугах і зі згодою народу, права свободи і власності якого лишилися недоторканими.

Давнє походження марамороського дворянства підтвердив документ, який сповістив, що 1453 року губернатор Угорщини Янку Гунедорський визнав кількох шляхтичів з обох Вишав (теперішніх Верхньої та Нижньої Вишав) князями і підтвердив їх право на давність, тобто засвідчив, що їхні роди проживали тут ще за часів царювання Святого Стефана та Святого Ладіслава в XI столітті (Dr. Ioan Mihalyi. Diplome Maramureşene din sec XIV, XV. Sighet, 1900, p 619).

Перша згадка про марамороське дворянство в документі, який вперше вживає назву Мараморощина, пов'язана з першим вторгненням угорців на схід. Про це свідчить грамота з 1199 року, коли король Емерік I подарував вельможі Лауренцію «на п'ять плугів» землі – як нагороду за врятування на полюванні його життя від загибелі (Documente privind Istoria României, seria C, vol.I, doc.20, pag. 16-17). Таким чином, в 1199 р. Марамуреш сертифікований як «Королівський ліс», в якому угорського короля Емеріка I було врятовано від смерті. Звичайно, ця заява, може, є лише фікцією угорської королівської канцелярії, бо Угорщина, як і раніше, ще не була в змоззі стримувати і управляти цими регіонами, тому що тільки через два століття, в 1368 р., Марамуреш стане комітатом, і багато води протече Тисою, поки зможемо говорити про угорський комітат як єдину інституцію Мараморощини. Це станеться тільки після зникнення з політичної сцени воевод Саса і Балка.

До кінця XIII століття, окрім згаданого вище документу про Мараморощину та її дворянство, згадують ще чотири документи:

•1231 року король Андрій II подарував один із своїх лісів з Сатумарського графства, що в сусідстві з Мараморощиною;

•1272 року король Штефан V відправляє листа з Мараморощини.

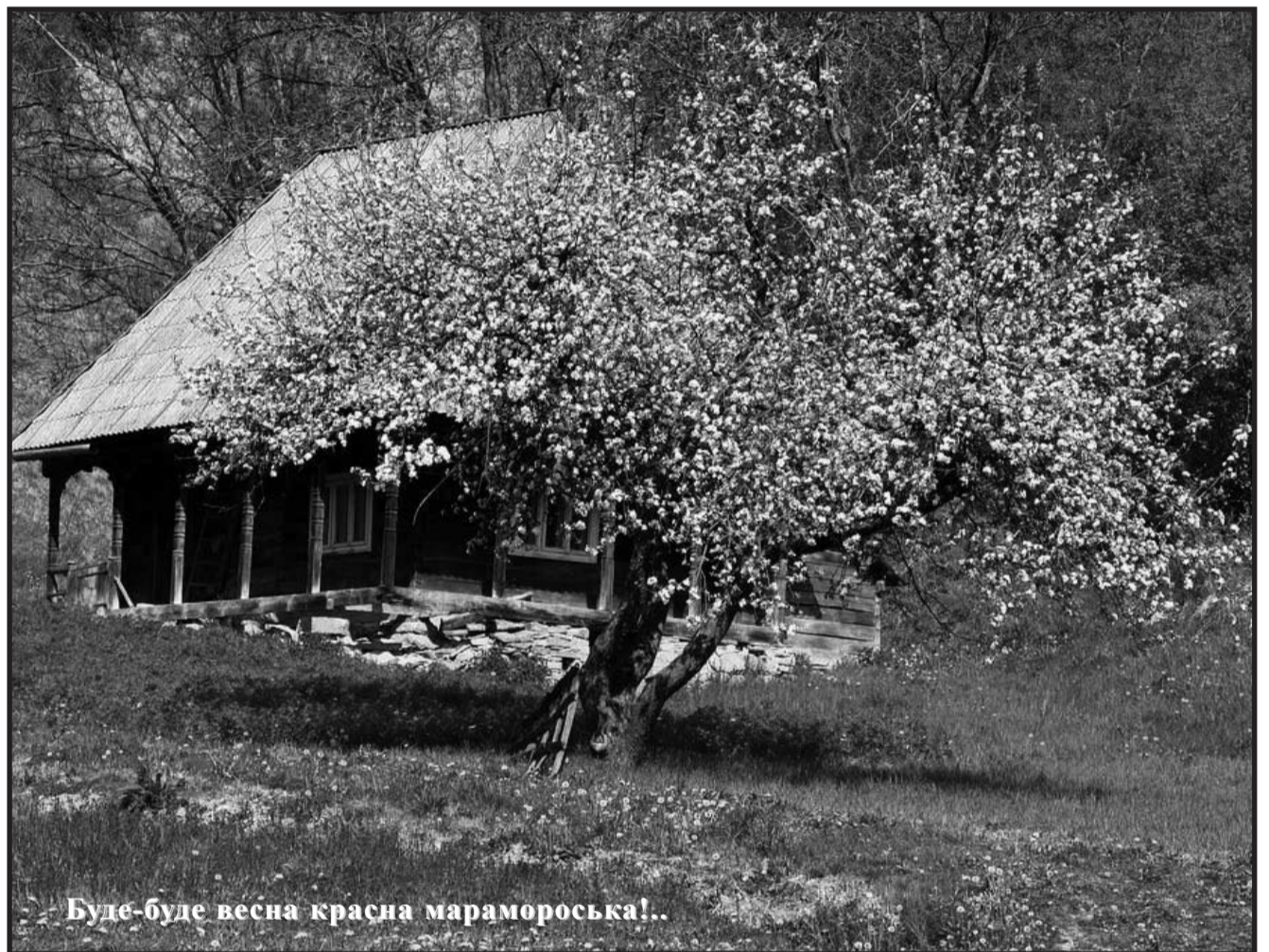
Того ж року він дозволяє німецьким гостям з Угорського графства займатися риболовлю в річці Тисі «аж до кінця марамороських лісів»;

•1299 року згадується про першого марамороського воеводу Мауріціу та його сина Ніколае;

•1300 року Король Андрій III приходить на допомогу своєму народові, тобто своїм царським гостям з Мараморощини. З однієї Грамоти, яку пояснює інша Грамота 1329, видана королем Каролом Робертом, довідуємось про соціальний стан та призначення цих гостей-саксів та угорців. Король, задоволений їхньою відданістю, дарує їм власну автономію й спеціальні привілеї, а також видає закон, щоб представники інших роду й

Одним з перших описів Мараморощини залишив для нас академік Іоан Міхалі де Апша: «Марамороський комітат розташований на верхній течії річки Тиси, закритої з усіх боків великими пагорбами і горами площі, подібної на фортецю з вузькими воротами, біля міста Хуста, де Тиса прощається зі своїми рідними місцями і покидає їх назавжди. Води Мараморощини пронизують її, мов жилки в листях дерев. Течуть річки з усіх країв до середини землі, де їх приймає Тиса, з лівого боку річок Мара, Іза (Ронішора н.а.), Вішеу, а з правого боку – Водиця, Тересва, Теремля. Всі ці річки розгалужені в прекрасних долинах і долинах та потоками, оточені рідкісною природною красою, подібною на красу античної Еллади. (Ioan Mihalyi de Arşa, «Diplome maramureşene din secolul XIV și XV», Maramureş, Sighet, 1900, pag. 4-5).

Михайло ТРАЙСТА

Буде-буде весна красна марамороська!..

мови визнавали землі, на яких ці гості піднімали цілину й зробили їх родючими. Тексти обидвох грамот дають зрозуміти, що царські гості не були корінними жителями Мараморощини, а колоністами, які оселилися в зарослих лісах та заповнених млаками землях, перетворивши їх на родючі поля і придатні для проживання місця.

ЗАСТЕРЕЖЕННЯ

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.
- З юридичної точки зору за зміст матеріалів відповідають їх автори.

Культурно-просвітницький часопис
Союзу українців Румунії

ВІЛЬНЕ СЛОВО

РЕДАКЦІЯ

Вик. об. гол. ред. – Іван КОВАЧ

Редактори – Ірина ПЕТРЕЦЬКА-КОВАЧ

Роман ПЕТРАШУК

*

Комп'ютерний набір – Ірина ПЕТРЕЦЬКА-КОВАЧ

Техноредагування – Роман ПЕТРАШУК

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»

Бухарест, Румунія

ISSN 1223-8988

Adresa redacției: Uniunea Ucrainenilor din România

str. Radu Popescu nr. 15, Sector I, București, ROMÂNIA

Tel. 0212220748, 0212220753

Fax 0212220737

E-mail: uur.vilneslovo@gmail.com

Наклад фінансований Союзом українців Румунії